

ACC. N:R M. 16105: 1-6.

Landskap: däppland Upptecknare: Gerda Holm
 Härad: Lundsala Sg Berättare: Fredrik Stenmark
 Socken: Tarna Berättarens yrke: Hemmansägare
 Uppteckningsår: 1962 Född år 1892 i Umfors, Tarna

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

När den nya tiden kom till bygden...

Lu F 73

s. 1-6.

Släkten Stenmark heter ursprungligen
Persson och kommer från Gubbhärsk. Hemmanet i
Umfors köptes från Elias Hansson, son till Hans
Eliasson från Vilhelmina. Elias Hansson for till
Stockholm och sen till Amerika för ett tag. Ing-
en annan i byn har varit till Amerika. Fred-
rik Stenmark föddes 1892 och ^{han} bott i Umfors i
hela sitt liv.

Byn bestod ursprungligen av fyra
brukningsfastigheter, nu uppdelade på elva och
utökade. Fredrik Stenmark har hört av sina "far-
fäder" att byn uppstod omkr. 1840.

Före uppdelningen höll man 6, 8, 10 kor
och 1 eller 2 hästar. Stenmark har nu fem till-
sammans med sin son.

Stenmark har bott i flera olika hus
på olika platser på hemmanet. Ett av husen biäd-
fodrades 1904-5 och målades. Under jobbartiden

gick det framåt med husen. Det nuvarande be-
ninghuset byggde han 1941

Berglunds handelsbod i Hemavan fanns
vid sekelskiftet. I Laisholm, i närheten av där
hotellet Laisaliden nu ligger, fanns en större
affär. Båda tog sina varor från Norge. Ågarin
av affären i Laisholm för även med skjutbän-
der från Umfers ner till dycksete med vill och varor.

I regel sålde man dock ripana i Nor-
ge. Om man ägnade sig åt jakt och låg ute
större delen av vintern kunde man få en 300 ri-
por. Det sista pris Stenmark hört talas om pi-
ripa var 75 öre. 1900-1913 fick man 50 öre, och
det fick man vara glad åt. Under första världs-
kriget blev piusema bättre.

De första nybyggarna i Umfers odla-
de en smula säd, mest till grönfoder, men om den
mognade till härbmat. På den tiden kunde man

ha kvarn nästan i varje by. Fredrik Stenmark har sett kvarnstenar i Klippen och på andra ställen finns Kvarnfallet eller Kvambäcken. Stenmark har någon gång fått moget korn men inte malt det. Havre var dock vanligast till grönfoder.

Egentliga nycoltingar kom igång under de första åren på 1900-talet. Jorden spadvändes, och man sådde till grönfoder. Ubbäcket var naturligtvis från Norge. Nu är dylik införel stoppad p.g.a rädsla för växtjukdomar och man köper ubbäcke från svenska förädlingsanstalter. Potatis får införas från Norge endast betad 5-600 km odlad jord räknades mycket.

Det var större risk för frostförr då mynen mot älven var odikad. Kvardiken grävdes omkring 1907. Staten gav ett blygsamt bidrag; den första dikningen var gemensam för byn, 1910 grävdes andra Kvardiken på varje fastighet.

Dikena användes

Konstgödsel togs från Norge i häfet om 100 kg. Stenmark far var möjligen först i byn med konstgödning, omkring 1920, men det var i blygsam omfattning.

Tumotej började odlas någon gång efter 1910. Men man visste inte om betydelsen av riktig gödning av tumotejen, så det lärade sig inte så bra. Stenmarks far var tidlig med tumotejen men upphörde ett tag med den, eftersom det inte lärade sig. Ett år prövades bundäckning. Frö togs från Sverige, inte Norge. En agent för omkring och tog upp velen.

Under första världskriget skulle det ju odlas mera, för att landet skulle bli självförsörjande, och man fick vissa statliga bidrag för detta. Någon gång före 1920 kom den första sandriingsnättaren. Det motsvarar nu arande

jordbruksinstruktör. De irade för roredling.
Delta lörade sig bra ett par år, men sen kom
skadedjur, en sorts vita maskar, så det är slut
med roredlingen nu.

Rätt lidigt fanns hemgjorda plogar till
öppen jord. Omkring 1910 kom den första värd-
plogen till byn. Det var nog marknadskarlarna
som kom hem med den. Del reste sen omkring
många maskinagenter.

En landsfiskal irade för hädgårds
skötsel och instiftade en hädgårdsförening och
en pristävling om bästa alster mellan gårdarna.
Föreningen existerar nu enbart på papperet.

Stenmark har alltid haft tidning. Han
minns att hans far hade Korbottenskuriren p.g.a
intresse för byggandet av malmbanan.

Han gick underirring i byn av en
lappgumma 1902. Skolan gick då på rols.

Skolköket byggdes 1932. Skolan centraliserades på
40-talet. Köket är nu pensionat.

Jön unglösa slog Fredrik Stenmark
här för 8 kr i veckan plus allt frött. Bara äis-
anställda fick skor och kläder o dyli.